

POLAND

POLAND

YASHIL IQTISODIY O'SISHNI TA'MINLASHGA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH VA BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI

Xolboyeva Sevinch Kamoliddin qizi

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

E-mail: khoboyevaliili@gmail.com

Tel.: +998881801333

(1-sho'ba: Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy tadbirkorlik strategiyalari va biznes modellari)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20200477>

So'nggi yillarda global miqyosda barqaror rivojlanish va ekologik xavfsizlik masalalari tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning kamayishi hamda atrof-muhit ifloslanishining ortishi iqtisodiy o'sish modelini qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. Shu sababli ko'plab mamlakatlar yashil iqtisodiyot konsepsiyasiga asoslangan rivojlanish strategiyalarini amalga oshirmoqda. Yashil iqtisodiyot — bu ekologik xavfsizlikni ta'minlagan holda iqtisodiy o'sishga erishish, resurslardan oqilona foydalanish va karbon chiqindilarini kamaytirishga qaratilgan iqtisodiy modeldir.

Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda investitsiyalar muhim rol o'ynaydi. Energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, ekologik transport, chiqindilarni qayta ishlash va suv resurslarini boshqarish sohalari katta kapital qo'yilmalarni talab qiladi. Shu sababli yashil loyihalarni moliyalashtirish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligi, xalqaro moliya institutlari mablag'lari hamda innovatsion moliyaviy instrumentlardan foydalanish zarur.

Xorijiy tajriba shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlar yashil iqtisodiyotga o'tishda kompleks investitsiya siyosatini amalga oshirmoqda. Masalan, Yevropa Ittifoqida "Green Deal" dasturi doirasida ekologik loyihalarni moliyalashtirish uchun katta miqdorda mablag'lar ajratilmoqda. AQSh, Yaponiya va Janubiy Koreya kabi davlatlar ham qayta tiklanuvchi energiya, elektromobil sanoati va yashil infratuzilmani rivojlantirishga faol investitsiya kiritmoqda.

Yashil investitsiyalarni jalb qilishda eng muhim mexanizmlardan biri — davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralari. Subsidiyalar, soliq imtiyozlari, grantlar, preferensial kreditlar hamda davlat kafolatlari investorlar uchun risklarni kamaytiradi va investitsiya jozibadorligini oshiradi. Bundan tashqari, "yashil obligatsiyalar" emissiyasi ekologik loyihalarni moliyalashtirishning samarali vositasiga aylangan.

Investitsiyalarni boshqarish jarayonida loyiha samaradorligini baholash muhim ahamiyatga ega. Yashil loyihalar nafaqat iqtisodiy, balki ekologik va ijtimoiy natijalar bilan ham baholanadi. Karbon chiqindilarining kamayishi, energiya

tejamkorligi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi kabi ko'rsatkichlar investitsiya samaradorligini aniqlashda qo'llaniladi.

O'zbekiston Respublikasida ham yashil iqtisodiyotga o'tish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, energiya samaradorligini oshirish, suv resurslarini tejash hamda ekologik xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda.

Raqamli texnologiyalar yashil investitsiyalarni boshqarishda muhim rol o'ynamoqda. Sun'iy intellekt asosidagi monitoring tizimlari energiya iste'molini optimallashtirish, ekologik ko'rsatkichlarni nazorat qilish hamda resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish imkonini beradi. Big Data texnologiyalari esa iqlim va energiya bozoridagi o'zgarishlarni prognoz qilish orqali investitsiya qarorlarini qabul qilishni osonlashtiradi.

Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishda davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlaridan foydalanish ham samarali hisoblanadi. Xususiy sektorning faol ishtiroki infratuzilma loyihalarini tezroq amalga oshirishga, innovatsion texnologiyalarni joriy etishga hamda byudjet yukini kamaytirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, yashil investitsiyalarni rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi muammolar ham mavjud. Ular qatoriga loyihalarning yuqori boshlang'ich qiymati, texnologik risklar, huquqiy bazaning yetarli darajada rivojlanmaganligi hamda investorlar uchun uzoq qaytish muddati kiradi.

Yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun investitsiyalarni boshqarish bo'yicha quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalarni ilgari surish mumkin:

- qayta tiklanuvchi energiya loyihalarini qo'llab-quvvatlash;
- yashil obligatsiyalar bozorini rivojlantirish;
- soliq imtiyozlari va subsidiyalar tizimini kengaytirish;
- xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish;
- davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini rivojlantirish;
- ekologik monitoring tizimlarini raqamlashtirish;
- sun'iy intellekt asosida investitsiya samaradorligini baholash.

1-jadval.

Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha xorij tajribasi

N ^o	Mamlakat / hudud	Asosiy yo'nalish	Qo'llanilayotgan mexanizm	Natijasi
1	Yevropa Ittifoqi	Qayta tiklanuvchi energiya	Green Deal, yashil obligatsiyalar	Karbon chiqindilari kamaymoqda
2	AQSh	Yashil	Subsiyalar va	Innovatsio

		texnologiyalar	grantlar	n sanoat rivojlanmoqda
3	Yaponiya	Energiya samaradorligi	Texnologik modernizatsiya	Energiya sarfi qisqarmoqda
4	Janubiy Koreya	Yashil infratuzilma	Davlat dasturlari	Ekologik transport rivojlanmoqda
5	Xitoy	Quyosh va shamol energetikasi	Davlat investitsiyalari	Energiya ishlab chiqarish hajmi oshmoqda
6	BAA	Barqaror energetika	Xalqaro investitsiyalar	Mintaqaviy energiya markaziga aylangan

Manba: Xalqaro moliya institutlari va barqaror rivojlanish bo'yicha rasmiy ma'lumotlar asosida tuzilgan.

Birlashgan Arab Amirliklari ham neft iqtisodiyotidan diversifikatsiya qilish maqsadida qayta tiklanuvchi energiya va barqaror infratuzilma loyihalariga faol investitsiya kiritmoqda. Keltirilgan jadval yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashga investitsiyalarni jalb qilish va boshqarish bo'yicha rivojlangan hamda rivojlanayotgan mamlakatlarning ilg'or tajribasini umumlashtirib ko'rsatadi. Undan ko'rinadiki, har bir davlat yashil iqtisodiyotga o'tishda o'zining iqtisodiy imkoniyatlari, resurs salohiyati va strategik ustuvorliklariga mos investitsiya siyosatini amalga oshirmoqda.

Yevropa Ittifoqida "Green Deal" dasturi doirasida qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va ekologik infratuzilmani rivojlantirish uchun keng ko'lamli moliyaviy resurslar safarbar etilgan. Ushbu dastur nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlash, balki yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga ham xizmat qilmoqda. Yashil obligatsiyalar bozori aynan Yevropada eng rivojlangan bo'lib, u ekologik loyihalarni moliyalashtirishning muhim manbai hisoblanadi.

AQSh tajribasi innovatsion texnologiyalarni rivojlantirish orqali yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlash mumkinligini ko'rsatadi. Davlat tomonidan ajratiladigan grantlar, soliq imtiyozlari va subsidiyalar xususiy sektorni ekologik toza texnologiyalarni joriy etishga rag'batlantiradi. Natijada qayta tiklanuvchi energiya, elektromobillar ishlab chiqarish va energiya tejovchi texnologiyalar jadal rivojlanmoqda.

Yaponiya energiya resurslariga nisbatan cheklanganligi sababli energiya samaradorligini oshirishga alohida e'tibor qaratgan. Texnologik modernizatsiya, energiya tejovchi uskunalar va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish orqali mamlakat energiya iste'molini sezilarli darajada kamaytirishga erishgan. Bu esa iqtisodiy samaradorlik bilan birga ekologik xavfsizlikni ham ta'minlamoqda.

Janubiy Koreya yashil infratuzilma va ekologik transport tizimini rivojlantirish bo'yicha muvaffaqiyatli modelni namoyish etmoqda. Davlat tomonidan qabul qilingan "Green Growth Strategy" doirasida elektr transport vositalari, aqlli shaharlar va energiya samarador binolar qurilishi keng qo'llab-quvvatlanmoqda. Bu esa mamlakatning ekologik barqarorligini oshirish bilan birga, yuqori texnologiyali sanoat rivojlanishiga ham xizmat qilmoqda.

Xitoy dunyodagi eng yirik qayta tiklanuvchi energiya ishlab chiqaruvchilardan biriga aylangan. Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan yirik investitsiya dasturlari quyosh va shamol energetikasi sohasining jadal rivojlanishiga olib kelgan. Natijada mamlakat nafaqat ichki energiya ehtiyojini qondirmoqda, balki global yashil texnologiyalar bozorida ham yetakchi o'rinni egallamoqda.

FinTech yechimlari va raqamli platformalar yashil investitsiyalarni monitoring qilish, mablag'lar oqimini kuzatish hamda investitsiya samaradorligini baholashda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda yashil iqtisodiy o'sishni ta'minlashda investitsiyalarni samarali jalb qilish va boshqarish iqtisodiy barqarorlik, ekologik xavfsizlik hamda ijtimoiy farovonlikni ta'minlashning muhim omilidir. Xorijiy tajribani o'rganish va milliy sharoitga moslashtirish O'zbekistonning barqaror rivojlanish strategiyasini amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy moliyaviy instrumentlar, raqamli texnologiyalar va davlat-xususiy hamkorlik mexanizmlaridan foydalanish yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yashil iqtisodiyotga o'tish" strategiyasiga oid farmonlari. — Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. Qayta tiklanuvchi energiya bo'yicha hisobotlar. — Toshkent.
3. Jahon banki. Green Growth and Sustainable Development Reports. — Washington.
4. Asian Development Bank. Climate Financing and Green Infrastructure. — Manila.
5. OECD. Green Investment Policy Review. — Paris.
6. European Commission. European Green Deal Documents. — Brussels.
7. UNDP. Sustainable Development and Climate Finance Reports. — New York.